

Εποπτεία στην Πρακτική Άσκηση

Ελένη Βούσουρα

Επικ. Καθηγήτρια, Τμήμα
Ψυχολογίας, ΕΚΠΑ

Συγχαρητήρια και καλή αρχή!

- Έχετε ολοκληρώσει ένα μεγάλο κομμάτι θεωρητικής εκπαίδευσης και είστε στο ξεκίνημά σας για την απόκτηση πρακτικών δεξιοτήτων και εφαρμοσμένων γνώσεων μέσω της πρακτικής άσκησης
- Νιώθετε ένα συνονθύλευμα συναισθημάτων: ενθουσιασμός, άγχος/αγωνία, ανασφάλεια, κα.

Εποπτεία

- Η Εποπτεία είναι αναπόσπαστο κομμάτι τής σωστής πρακτικής άσκησης

Κλινική Εποπτεία (Bernard & Goodyear, 1998)

- Παρέμβαση που παρέχεται από ένα παλαιότερο στέλεχος του επαγγέλματος σε ένα νεότερο μέλος ή μέλη του ίδιου επαγγέλματος.
- Αυτή η σχέση είναι φύσει αξιολογική και ιεραρχική, έχει χρονική διάρκεια, και έχει ταυτόχρονο τρεις σκοπούς:
 - Την ενδυνάμωση της επαγγελματικής λειτουργικότητας των νεώτερων μελών
 - την ρύθμιση της ποιότητας των επαγγελματικών υπηρεσιών που προσφέρονται στον ωφελούμενο (ή στους ωφελούμενους) που παρακολουθεί και
 - Την λειτουργία ως ελέγχου ασφαλείας για όσους εισέρχονται στο συγκεκριμένο επάγγελμα

Κλινική Εποπτεία - Λειτουργίες και Ευθύνες

- Δύο κύριες λειτουργίες
 - Υποστήριξη της επαγγελματικής ανάπτυξης του εποπτευόμενου
 - Διασφάλιση της ευημερίας του ωφελούμενου
- Εποπτεία vs. Διδασκαλία
 - Και οι δύο μεταδίδουν νέες δεξιότητες και γνώσεις (και επιβλέπουν/αξιολογούν)
 - Η εποπτεία είναι εφαρμοσμένη και εξατομικευμένη
- Εποπτεία vs. Θεραπεία
 - Και οι δύο ασχολούνται με συμπεριφορές, σκέψεις, συναισθήματα και λειτουργία του συμμετέχοντος
 - Η αξιολογητική διάσταση είναι σημαντική στην εποπτεία, και οποιαδήποτε θεραπευτική εργασία με τον εποπτευόμενο περιορίζεται στην αύξηση της αποτελεσματικότητας με τους θεραπευόμενους/ωφελούμενους

Μοντέλο των τριών λειτουργιών του Proctor

Κανονιστική/Διαχειριστική Λειτουργία

Εκπαιδευτική Λειτουργία

Υποστηρικτική Λειτουργία

Μοντέλο των τριών λειτουργιών του Proctor

Κανονιστική/Διαχειριστική Λειτουργία:

- Αυτή η πτυχή εστιάζει στα διοικητικά ή κανονιστικά στοιχεία της εποπτείας.
- Περιλαμβάνει τη διασφάλιση ότι οι επαγγελματίες πληρούν τις υποχρεωτικές εκπαιδευτικές απαιτήσεις και συνεχίζουν την επαγγελματική τους ανάπτυξη.
- Η έμφαση δίνεται στη συμμόρφωση με τα πρότυπα και τη διατήρηση της επαγγελματικής δεοντολογίας.

Μοντέλο των τριών λειτουργιών του Proctor

Εκπαιδευτική Λειτουργία:

- Αυτή η περιοχή δίνει έμφαση στην ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων και γνώσεων.
- Στόχος είναι η **μετασχηματίζουσα μάθηση**, η οποία επιτυγχάνεται μέσα από την κριτική ανατροφοδότηση που λαμβάνει ο εποπτευόμενος από τον επόπτη του.
- Περιλαμβάνει τη χρήση του **αυτοαναστοχασμού** ως εργαλείο για την ενίσχυση της αυτογνωσίας και τη βελτίωση της επαγγελματικής πρακτικής.
- Ο στόχος είναι να βοηθηθούν οι επαγγελματίες να αναστοχαστούν τη δουλειά τους και να αναπτυχθούν μέσω της μάθησης και της βελτίωσης των δεξιοτήτων τους.

Μοντέλο των τριών λειτουργιών του Proctor

Υποστηρικτική Λειτουργία

- Αυτή η πτυχή επικεντρώνεται στην προσωπική ανάπτυξη, με έμφαση στην παροχή συναισθηματικής υποστήριξης, στην πρόληψη της επαγγελματικής εξουθένωσης και στην ανάπτυξη στρατηγικών για καλύτερη διαχείριση του άγχους.
- Ο στόχος είναι να διατηρηθεί η ευημερία των επαγγελματιών, ώστε να παραμείνουν αποτελεσματικοί στους ρόλους τους.
- Η εποπτεία σε αυτόν τον τομέα μπορεί να πραγματοποιηθεί σε ατομικό επίπεδο, σε ομάδες ομοτίμων ή σε συνδυασμό των δύο.

Κεντρικοί Στόχοι της Εποπτείας

- Αναζητώντας γενικά τους στόχους στους οποίους εστιάζει η εποπτεία μπορούμε να αναφερθούμε στους εξής τομείς:
 - Συναισθηματική υποστήριξη των εποπτευομένων.
 - Ανάπτυξη κατάλληλων κλινικών και θεραπευτικών μέσων.
 - Επεξεργασία ζητημάτων μεταβίβασης/αντιμεταβίβασης.
 - Αποφυγή επαγγελματικής εξουθένωσης.
 - Ανάπτυξη και εδραίωση επαγγελματικής ταυτότητας.

Μοντέλα Εποπτείας

- Η εποπτεία, ως διαδικασία και περιεχόμενο, ακολουθεί συνήθως τον θεωρητικό προσανατολισμό του επόπτη
- Υπάρχουν διαφορετικά μοντέλα εποπτείας τα οποία βασίζονται σε ήδη υπάρχουσες ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις
- Υπάρχουν ωστόσο και μοντέλα τα οποία είναι είτε συνθετικά, είτε υιοθετούν ένα θεωρητικό πλαίσιο που σχετίζεται με τη αυτή καθαυτή την εποπτική διαδικασία

Μοντέλα Βασιζόμενα στην Ψυχοθεραπευτική Θεωρία

- Τέτοια μοντέλα δίνουν την αίσθηση μιας φυσικής επέκταση της ίδιας της θεραπευτικής διαδικασίας
- Η παρατήρηση και επιλογή κλινικών δεδομένων για συζήτηση στην εποπτεία καθώς και οι έννοιες και η συνάφεια αυτών των δεδομένων εξαρτώνται αποκλειστικά από τον θεωρητικό προσανατολισμό του επόπτη και της θεραπευτικής διαδικασίας (Falender & Shafaanske, 2014)
- Προκύπτει μια αδιάκοπη ροή ορολογίας, εστίασης και τεχνικής από και προς τη συνεδρία και την συνεδρία εποπτείας.

Ψυχοδυναμική Εποπτεία

- Βασίζεται στα κλινικά δεδομένα που είναι εγγενή σε αυτόν τον θεωρητικό προσανατολισμό (π.χ. συναισθηματικές αντιδράσεις, αμυντικοί μηχανισμοί, μεταβίβαση και αντιμεταβίβαση, κ.λπ.)
- Τρία είδη ψυχοδυναμικής εποπτείας (Frawley-O'Dea and Sarnat, 2001)
 - Με επίκεντρο τον ασθενή
 - Με επίκεντρο τον εποπτευόμενο
 - Με επίκεντρο την ίδια τη σχέση εποπτείας

Γνωσιακή-Συμπεριφορική Εποπτεία (Liese & Beck, 1997)

- Στόχος είναι η διδασκαλία του θεωρητικού πλαισίου την ΓΣΨ και των τεχνικών που απορρέουν
- Η γνωσιακή-συμπεριφορική εποπτεία εστιάζει σε παρατηρήσιμες γνωσίες και συμπεριφορές – ιδιαίτερα της επαγγελματικής ταυτότητας του εποπτευόμενου και της αντίδρασής του/της στον πελάτη
- Οι γνωστικές-συμπεριφορικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην εποπτεία περιλαμβάνουν τον καθορισμό μιας ατζέντας για τις συνεδρίες εποπτείας, τη γεφύρωση από προηγούμενες συνεδρίες, την ανάθεση εργασιών στο σπίτι στον εποπτευόμενο και τις περιλήψεις από τον επόπτη

Προσωποκεντρική εποπτεία

- Ο Carl Rogers ανέπτυξε προσωποκεντρική θεραπεία γύρω από την πεποίθηση ότι ο πελάτης έχει την ικανότητα να επιλύει αποτελεσματικά προβλήματα ζωής χωρίς ερμηνεία και καθοδήγηση από τον σύμβουλο (Haynes, Corey, & Moulton, 2003)
- Στο ίδιο πνεύμα, η προσωποκεντρική εποπτεία προϋποθέτει ότι ο εποπτευόμενος έχει τους πόρους για να αναπτυχθεί αποτελεσματικά ως σύμβουλος
- Ο επόπτης δεν θεωρείται ως ειδικός σε αυτό το μοντέλο, αλλά μάλλον ως «συνεργάτης» με τον εποπτευόμενο.
- Ο ρόλος του επόπτη είναι να παρέχει ένα περιβάλλον στο οποίο ο εποπτευόμενος μπορεί να είναι ανοιχτός στην εμπειρία του/της και να ασχοληθεί πλήρως με τον πελάτη (Lambers, 2000).

Αναπτυξιακά Μοντέλα Εποπτείας

- Γενικά, τα αναπτυξιακά μοντέλα εποπτείας ορίζουν προοδευτικά στάδια ανάπτυξης του εποπτευόμενου από αρχικό σε ειδικό, με κάθε στάδιο να αποτελείται από διακριτά χαρακτηριστικά και δεξιότητες.
- Αρχικό Στάδιο: οι εποπτευόμενοι στο αρχικό στάδιο αναμένεται να έχουν περιορισμένες δεξιότητες και έλλειψη εμπιστοσύνης ως σύμβουλοι
- Μεσαίο Στάδιο: ενώ οι εποπτευόμενοι στο μεσαίο στάδιο μπορεί να έχουν περισσότερες δεξιότητες και αυτοπεποίθηση και να έχουν αντικρουόμενα συναισθήματα σχετικά με την αντιληπτή ανεξαρτησία/εξάρτηση από τον επόπτη.
- Προχωρημένο Στάδιο: Ένας εποπτευόμενος σε προχωρημένο στάδιο είναι πιθανό να χρησιμοποιεί καλές δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων και να στοχάζεται σχετικά με τη κλινική και εποπτική διαδικασία

(Haynes, Corey, & Moulton, 2003)

Ολοκληρωμένο Αναπτυξιακό μοντέλο (Integrated Development Model)

- Ένα από τα πιο εμπειρικά τεκμηριωμένα αναπτυξιακά μοντέλα εποπτείας που αναπτύχθηκε από τους Stoltenberg (1981) και Stoltenberg and Delworth (1987)
- Περιγράφει τρία επίπεδα ανάπτυξης κλινικών:
 - Οι εποπτευόμενοι επιπέδου 1 είναι γενικά μαθητές εισαγωγικού επιπέδου που έχουν υψηλά κίνητρα, αλλά υψηλό άγχος και φοβούνται την αξιολόγηση.
 - Οι εποπτευόμενοι επιπέδου 2 βρίσκονται σε μεσαίο επίπεδο και βιώνουν κυμαινόμενη εμπιστοσύνη και κίνητρα, συνδέοντας συχνά τη δική τους διάθεση με την επιτυχία με τους θεραπευόμενούς τους, ενώ βρίσκονται σε αμφιθυμία μεταξύ του να καταφεύγουν για υποστήριξη από τον επόπτη τους και να αισθάνονται αυτόνομοι
 - Οι εποπτευόμενοι επιπέδου 3 είναι ουσιαστικά ασφαλείς, σταθεροί στα κίνητρα, έχουν ακριβή ενσυναίσθηση μετριασμένη από αντικειμενικότητα και χρησιμοποιούν τον θεραπευτικό εαυτό στην παρέμβαση (Falender & Shafranske)

Συνθετικά/Απαρτιωτικά Μοντέλα Εποπτείας

- Βασίζονται σε περισσότερες από μία θεωρίες και τεχνικές
- Δύο προσεγγίσεις για την ολοκλήρωση: ο τεχνικός εκλεκτικισμός και η θεωρητική απαρτίωση
- Ο τεχνικός εκλεκτικισμός τείνει να εστιάζει στις διαφορές, επιλέγει από πολλές προσεγγίσεις και είναι μια συλλογή τεχνικών. Αυτό το μονοπάτι απαιτεί τη χρήση τεχνικών από διαφορετικές σχολές χωρίς απαραίτητα να εγγραφούν στις θεωρητικές θέσεις που τις γέννησαν.
- Αντίθετα, η θεωρητική απαρτίωση αναφέρεται σε μια εννοιολογική ή θεωρητική δημιουργία πέρα από μια απλή ανάμειξη τεχνικών. Αυτό το μονοπάτι έχει ως στόχο την παραγωγή ενός εννοιολογικού πλαισίου που συνθέτει το καλύτερο από δύο ή περισσότερες θεωρητικές προσεγγίσεις για να παράγει ένα αποτέλεσμα πλουσιότερο από αυτό μιας μεμονωμένης θεωρίας

Συνθετικά/Απαρτιωτικά Μοντέλα Εποπτείας (2)

- Μοντέλο της Διάκρισης (discrimination Model; Bernard, 1979)
επόπτης ως δάσκαλος vs. σύμβουλος vs. τεχνικός σύμβουλος
- Αυτό το μοντέλο αποτελείται από τρεις ξεχωριστές εστίες εποπτείας (δηλαδή, παρέμβαση, εννοιολόγηση και εξατομίκευση) και τρεις πιθανούς ρόλους επόπτη (δηλαδή, δάσκαλος, σύμβουλος και τεχνικός σύμβουλος)
- Ο επόπτης μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να απαντήσει με έναν από τους εννέα τρόπους (τρεις ρόλοι x τρεις εστίες)

14 Θεματικές Ανάπτυξης (Ronnestad & Skovholt, 2003)

1. Αυξανόμενη απαρτίωση του επαγγελματικού εαυτού και του προσωπικού εαυτού.
2. Η εστίαση της λειτουργίας μετατοπίζεται με την πάροδο του χρόνου από το εσωτερικό στο εξωτερικό, και πάλι στο εσωτερικό.
3. Ο συνεχής προβληματισμός αποτελεί προϋπόθεση για βέλτιστη μάθηση και ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα εμπειρίας.
4. Η έντονη δέσμευση για μάθηση ωθεί την αναπτυξιακή διαδικασία.
5. Ο γνωστικός χάρτης αλλάζει: Οι «αρχάριοι» επαγγελματίες βασίζονται στην εξωτερική τεχνογνωσία, οι έμπειροι επαγγελματίες βασίζονται στην εσωτερική τεχνογνωσία.
6. Η επαγγελματική εξέλιξη είναι μια μακρά, αργή, συνεχής διαδικασία που μπορεί επίσης να είναι ασταθής.
7. Η επαγγελματική εξέλιξη είναι μια δια βίου διαδικασία.
8. Πολλοί ασκούμενοι βιώνουν έντονο άγχος στην επαγγελματική τους εργασία. Με τον καιρό, οι περισσότεροι κατορθώνουν να κυριαρχήσουν πάνω στο άγχος τους
9. Οι θεραπευόμενοι/ωφελούμενοι χρησιμεύουν ως κύρια πηγή επιρροής και χρησιμεύουν ως δάσκαλοι
10. Η προσωπική ζωή επηρεάζει την επαγγελματική λειτουργία και ανάπτυξη καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής ζωής
11. Οι διαπροσωπικές πηγές επιρροής προωθούν την επαγγελματική ανάπτυξη περισσότερο σε σχέση με «απρόσωπες» πηγές επιρροής.
12. Τα νέα μέλη του πεδίου έχουν έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις ως προς τους πιο έμπειρους επαγγελματίες
13. Η εκτεταμένη εμπειρία με τον ψυχικό πόνο συμβάλλει στην αυξημένη αναγνώριση, αποδοχή και εκτίμηση της ανθρώπινης μεταβλητότητας.
14. Για τον ασκούμενο υπάρχει μια μετατόπιση από τον «εαυτό ως ήρωα» στον «ωφελούμενο ως ήρωα»

Τα Διαφορετικά Στυλ της Εποπτείας

- Μπορεί να ανακαλύψετε ότι ο επόπτης του φορέα σας μπορεί να έχει πολύ διαφορετικό στυλ από εκείνον που εποπτεύει σε άλλο φορέα τ@συμφοιτητ@ σας.
- Οι επόπτες διαφέρουν πολύ μεταξύ τους ως προς τις απόψεις, τις θεωρητικές προσεγγίσεις, του τρόπου με τον οποίο παρέχουν ανατροφοδότηση
- Είναι σαφές ότι στη σχέση επόπτη-εποπτεύμενου υπάρχει διαφορά ισχύος
- Ο φοιτητής καλείται να μάθει να διαπραγματεύεται τη λεπτή ισορροπία ανάμεσα στην
 - (α) να είναι ανοιχτοί στην κριτική/ανατροφοδότηση και
 - (β) να αναπτύσσουν ένα επαγγελματικά κατάλληλο στυλ διεκδίκησης

Τι Άλλο Θα Πρέπει να Γνωρίζετε

- Ποιοι τύποι εκπαίδευσης και επαγγελματικής εξέλιξης παρέχονται σε φοιτητές πρακτικής άσκησης/ πρακτικής άσκησης ;
- Τι τύποι πόρων είναι διαθέσιμοι για φοιτητές πρακτικής άσκησης (πρόσβαση σε βιβλιοθήκη, ευκαιρίες έρευνας, κ.λπ.);
- Πώς τηρούνται τα αρχεία πελατών ή ασθενών (διαδικτυακά, γραπτά και κλειδωμένα σε ασφαλές αρχείο κ.λπ.);
- Ποιες είναι οι διαδικασίες έκτακτης ανάγκης σε περίπτωση κρίσης;

Δεξιότητες εποπτευόμενων που διευκολύνουν την εποπτεία (I) (Inskipp and Proctor, 1988)

- Σκέψου πώς θα μοιραστείς τα δυνατά σου σημεία, καθώς και εκείνα που χρειάζονται ανάπτυξη με τον επόπτη σου
- Να είσαι ανοικτό στη νέα γνώση και κυρίως στην συνειδητοποίηση των συναισθημάτων και των σκέψεων σου στην εποπτεία.
- Σημείωσε οτιδήποτε βρίσκεις απειλητικό στην εποπτεία
- Παρατήρησε πώς εκδηλώνεις αντίσταση προς τον επόπτη σου
- Ανάπτυξε τις απαιτούμενες δεξιότητες να εκφράζεις και να διαχειρίζεσαι διαφωνίες

Δεξιότητες εποπτευόμενων που διευκολύνουν την εποπτεία (II) (Inskipp and Proctor, 1988)

- Αναγνώρισε τις προσδοκίες σου από την εποπτεία
- Ξεκαθάρισε μέσα σου τι ρόλους θέλεις να έχει ο επόπτης σου
- Χρησιμοποίησε την ανατροφοδότηση που παίρνεις από τον επόπτη σου
- Δούλεψε στο πώς να εκφράσεις στον επόπτη σου τους φόβους σου και τις ανησυχίες σου, χωρίς να αναστέλλεις αυτή την διαδικασία από τον φόβο της αρνητικής αξιολόγησης
- Επικοινωνήσε με τον επόπτη σου τι σε βοηθά και τι όχι στην μάθηση και την ανάπτυξη σου
- Μάθε από τα λάθη σου

Βιβλιογραφία

- Bernard, J. M. (1979). Supervisor training: A discrimination model. *Counselor education and supervision, 19*(1), 60-68.
- Falender, C. A., Shafranske, E. P., & Ofek, A. (2014). Competent clinical supervision: Emerging effective practices. *Counselling Psychology Quarterly, 27*(4), 393-408.
- Frawley-O'Dea, M. G., & Sarnat, J. E. (2001). *The supervisory relationship: A contemporary psychodynamic approach*. Guilford Press.
- Haynes, R., Corey, G., & Moulton, P. (2003). *Clinical supervision in the helping professions: A practical guide*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Inskipp, F., & Proctor, B. (1989). *Skills for supervising and being supervised*. Alexia.
- Rønnestad, M. H., & Skovholt, T. M. (2003). The journey of the counselor and therapist: Research findings and perspectives on professional development. *Journal of career development, 30*, 5-44.
- Stoltenberg, J. C. (1981). Preservice preparation to inservice competence: Building the bridge. *Journal of Teacher Education, 32*(1), 16-18.
- Stoltenberg, C. D., & Delworth, U. (1988). Developmental models of supervision: It is development—Response to Holloway. *Professional Psychology: Research and Practice, 19*(2), 134–137. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.19.2.134>